Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry: lausunto sivistys- ja tiedejaostolle

Asia: HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Lausuntoamme pyydettiin erityisesti aiheista: Kulttuuribudjetin painopisteet, kehittämiskohteet ja resurssien riittävyys.

Kulttuuribudjetin nostaminen prosenttiin valtion budjetista

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry kiittää hallituksen esitystä, jossa on merkittäviä lisämäärärahoja kulttuurin ja taiteen perusrahoitukseen. Kulttuuri, taide ja luovat alat muodostavat ekosysteemin, jossa kasvu hyödyttää aina koko alaa. Lisämäärärahat vahvistavat kulttuurin ja taiteen valtakunnallista saatavuutta, kulttuuripalvelujen monipuolisuutta, yleisöpohjaa ja koko toimialan kasvua.

KULTA ry muistuttaa, että taide ja tiede, ja siten myös tieteen ja taiteen perusrahoitus, ovat sivistyksen lisäksi luovan talouden perusta. Luovien alojen edistämisessä kasvupotentiaali on valtava, jos vertaa esimerkiksi Suomen ja Ruotsin luovien alojen BKT-osuuksia. Kulttuuri ja taide siis tukee talouskasvua.

Valitettavasti 16.10. julkaistun Tilastokeskuksen tiedon mukaan kulttuurin osuus taloudesta, kulttuuritoimialan BKT-osuus, on kuitenkin hieman laskenut, vaikka peliala tuli mukaan kulttuurisatelliittiin. Tutkimustietoa laskun syistä ei ole saatavilla, mutta siitä on syytä huolestua myös talouskasvun ja työllisyystavoitteen vuoksi: kulttuuritoimiala on työvoimavaltainen ala ja kiitos kulttuurin ja taiteen julkisesti tuettujen valtakunnallisten rakenteiden, työllistävä vaikutus kohdistuu koko maahan. Nyt kuitenkin kulttuurin osuus työllisistä on laskenut jatkuvasti, ja uusien laskelmien myötä osuus työllisistä on viime vuosina pienentynyt alhaisemmaksi kuin osuus tuotoksesta ja arvonlisäyksestä. Tilanne vaihtelee aloittain toimialan sisällä: kasvua on ollut esittävissä taiteissa sekä kirja- ja media-alalla, kun taas kuntien elinvoiman kannalta olennaisten tapahtumien osalta on ollut selvää laskua.

Kulttuurista toimintaa on perinteisesti pidetty eräänlaisena suhdanteita tasapainottavana tekijänä, jossa voittoa tavoittelemattoman ja julkisen toiminnan osuus on merkittävä. Taloussuhdanteet näkyvät kuitenkin sekä kulttuurin tuottamisessa että sen kuluttamisessa – kulttuurinkin osalta ihmiset pyrkivät etsimään edullisempia vaihtoehtoja silloin kun talous on tiukalla – eikä kulttuuriin käytetty rahamäärä ole merkittävästi lähtenyt nousuun, vaikka talous muuten kasvaa. Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n tilannekuva on se, että rahanpuute vaivaa alaa lähes kautta linjan, ja muodostaa käsijarrun kasvulle ja kukoistukselle. Vaikka luovan ja taiteellisen ajattelun ja osaamisen merkitys ymmärretään tulevaisuuden menestystekijänä, taidetoimijoiden arjessa tuntuu huoli rahoituksen riittävyydestä.

Vaikka kulttuurin osuus taloudessa on ollut pitkällä aikavälillä laskeva, kulttuurilla on edelleen varsin merkittävä rooli kansantaloudessa, sillä sen osuus kulutuksesta on kuitenkin reilut neljä prosenttia ja työllisistä hieman yli kolme prosenttia.

Hallitusohjelmaan on kirjattu pitkän aikavälin tavoitteeksi kulttuuribudjetin kasvattaminen prosenttiin valtion budjetista. Julkisen talouden suunnitelman aikajänteellä prosenttiosuus ei

muutu eli pysyy nykyisessä 0,8 prosentissa. KULTA ry esittää, että hallitusohjelman kirjaukselle valmistellaan suunnitelma, joka sisältää aikataulun. Kulttuuribudjetilla tarkoitetaan budjetin lukua 29.80. Perusrahoituksen vahvistaminen poistaisi kulttuuritalouden kasvulta olennaisen käsijarrun ja toisi elinvoimaa koko maahan.

Kulttuuri ja taide vahvistaa väestön terveyttä ja hyvinvointia

Kulttuurin ja taiteen perusrahoituksessa kunnilla on yhtä merkittävä rooli kuin valtiolla. Uusi laki kuntien kulttuuritoiminnasta vahvistaa kulttuurin asemaa kunnallisena peruspalveluna, mutta kuntatalouden kestävyys huolettaa silti kulttuuri- ja taidealaa. Kuntien elinvoimalle ja pitovoimalle, houkuttavuudelle, kulttuurielämällä on keskeinen merkitys.

Nimenomaan kunnilla ja maakunnilla on vastuu kulttuurin ja taiteen viemisestä osaksi sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita. Tavoitteena on taiteen prosenttiperiaatteen laajentaminen sosiaali- ja terveyspalveluihin, jota tukee edellisellä vaalikaudella julkaissut opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteiset suositukset. KULTA ry painottaa näiden suositusten toimeenpanoa, koska kulttuurin ja taiteen vaikutuksista väestön hyvinvointiin ja terveyteen on vankkaa tutkimusnäyttöä.

THL:n ja opetus- ja kulttuuriministeriön viime keväänä ensimmäistä kertaa toteuttamasta tiedonkeruusta käy ilmi, että osassa kuntia kulttuuritoiminnan ja hyvinvointia ja terveyttä edistävän kulttuuritoiminnan henkilöstöresurssit ovat erittäin vähäiset, eikä siten ihmisten yhdenvertainen mahdollisuus luovaan ilmaisuun ja toimintaan sekä kulttuurin ja taiteen tekemiseen ja kokemiseen toteudu.

Esimerkiksi Norjassa toteutetun laajan kyselytutkimuksen mukaan osallistuminen kulttuuritoimintaan, kuten teatterissa, taidenäyttelyssä ja konserteissa käyminen tai laulaminen ja tanssiminen, on merkittävästi yhteydessä hyvään koettuun terveyteen ja elämään tyytyväisyyteen, sekä vähäiseen ahdistuneisuuteen ja masentuneisuuteen. Tutkimuksessa muut mahdolliset vaikuttavat tekijät, kuten vastaajien sosioekonominen asema oli huomioitu. Iso-Britanniassa Taidetta reseptillä -projektin on havaittu vähentäneen yleislääkärikäyntejä 37% ja sairaalakäyntejä 27%. Kliinisissä ympäristöissä taiteen ja taiteellisen toiminnan on todettu mm. parantavan hoitotuloksia, vähentävän fyysisiä ja psykologisia oireita ja sekä vähentävän rauhoittavien lääkkeiden ja kipu- ja unilääkkeiden tarvetta ja käyttöä. Kansainvälisissä tutkimuksissa on vahvaa näyttöä taiteen ja taiteellisen toiminnan positiivisista vaikutuksista mielen hyvinvointiin, mielenterveyteen sekä mielen sairauksista paranemiseen ja toipumiseen. Myös positiivisten vaikutusten pitkäaikaisuudesta on saatu viitteitä.

Helsingissä 17.10.2019
Rosa Meriläinen
pääsihteeri